Crucea de Piatră – Mahalaua, biserica și destinul unui cartier bucureștean

CRUCEA DUDESCULUI 1930

Despre cartierul Crucea de Piatră, deși era cunoscut drept un „centru al desfrâului” al Capitalei interbelice, informațiile disponibile sunt puține. Unele surse susțin că numele ar proveni de la o cruce monumentală ridicată în 1688, menită să comemoreze victoria lui Mihai Viteazul asupra turcilor, obținută în 1595 la Călugăreni. Alte interpretări afirmă că aceeași cruce ar fi fost amplasată după succesul misiunii diplomatice a vornicului Nicolae Dudescu la Paris, unde fusese trimis „să apere drepturile Principatelor”.

Pentru a lămuri firele acestei povești și pentru a readuce în atenție alte aspecte ale trecutului cartierului, este necesară examinarea evoluției Bucureștiului. Istoria orașului nu se regăsește doar în marile evenimente, în bulevarde sau în clădirile impunătoare, ci mai ales în mahalalele de odinioară, acolo unde viața oamenilor simpli a lăsat urme adânci și a contribuit decisiv la evoluția ulterioară a Capitalei.

*

Cartierul Staicu, cunoscut mai târziu sub numele de Crucea de Piatră, își are originea în zona Dudești–Văcărești, unde, încă din secolul al XVII-lea, se aflau locuințe răzlețe, grădini și terenuri virane.

Despre felul în care a dăinuit Bucureștiul de-a lungul vremii vorbea și Dimitrie Papazoglu, care îl descria ca fiind „păzit de Dumnezeu”, un oraș trecut prin boli, războaie și nenorociri, dar care și-a păstrat ființa prin răbdare și credință. Aceeași putere de refacere se vede și în mahalale, precum Dudeștiul, aflat dincolo de Dâmbovița, unde viața și-a urmat rânduiala chiar și în condiții grele.

Se spune că, la sfârșitul secolului al XVII-lea, domnitorul Constantin Brâncoveanu (1688–1714) a dat „din locul domnesc ce avea la dreapta Podului Calicilor (azi Calea Rahovei) spre Livedea Gospod, loc de case boierilor Dudești și boierilor Brăiloi”[1]. Familia Dudeștilor, cunoscută în

[1] Maiorul Alexandru Drăghicescu, veteran al Războiului de Independență, *Amintiri din Bucureștii de altădată*, în „Adevărul”, anul 49, nr. 15749, 21 mai 1935, p. 5. În presa interbelică se regăsesc frecvent aceleași informații, reproduse în mai multe publicații fără indicarea sursei originare. De pildă, datele referitoare la familia boierilor Dudești, la cartierul Dudești și la zona Crucea de Piatră sunt reluate aproape ad litteram, la un interval de patru ani, de Camil Baltazar în revista „Realitatea Ilustrată” (Camil Baltazar, *Cartiere istorice. Misiunea boierului Dudescu. Crucea de piatră a rezistat în pofida*

treburile țării încă de la sfârșitul secolului al XVI-lea, își trăgea obârșia din satul Dudești din Ilfov (astăzi cartierul Balta Albă–Titan).

În scurt timp, ajunsese una dintre cele mai bogate familii din țară, cu mari proprietăți în București.

> ,,Bogăţia Dudeştilor în secolul al XVIII-lea, cu toată sfârţuiala fanarioţilor, era de pomină. Casele şi curtea lor erau citate ca cele mai mari ale Bucureştilor. Grădina Dudescului, in timpul lui Nicolae Vodă Mavrogheni, era întocmită şi desenată ca un parc englez, după cum afirmă călătoarea Lady Craven. Dudeştile, boeroaice mari, purtau cele mai frumoase giuvaericale şi chiar în toiul fanariotismului, veneau la curte îmbrăcate în vechiul costum al jupâniţelor române din vremurile de demult”[2].

Pentru studiul nostru prezintă interes și informațiile privind întinderea proprietăților boierilor Dudești în vechiul București. După cum arată Neagu Djuvara, în acea perioadă, „Dudescu este stăpânul din Dudești”[3]:

> ,,Cuprinsul lor în Bucureşti începea de lângă Sfinţii Apostoli şi mergea până în Podul Caliţei, aproape de Antim. Cuprindea mai tot spaţiul dintre gârlă şi Dealul Spirei, locul unde este astăzi vestita mahala a Dudescului, dar unde nu mai găseşti cea mai mică urmă de acea mărire, nici in zidire, nici în picior de om”[4].

Imaginea orașului de atunci devine și mai vie din mărturia profesorului G. Ionescu-Gion, care, într-o conferință ținută la Ateneul Român în 1896, descria Bucureștiul din jurul anului 1830. Noi reproducem, în rândurile următoare, un fragment care are legătură directă cu obiectul acestui studiu:

> „Și s-a făcut noapte. O tăcere adâncă se întindea asupra Bucureștilor; nimeni nu o întrerupea decât lătratul câinilor, nenumărați pe vremurile acelea, și, vara, orăcăitul broaștelor cântătoare din bălțile și băltoacele Bucureștilor, și în deosebi din mahalaua Broștenilor (astăzi cartierul Gramont, de dincolo

---

minării ei cu dinamită. Împărăția cerșetorilor, în „Realitatea Ilustrată”, anul XIII, nr. 638, 11 aprilie 1939, p. 22–23). În timp ce Alexandru Drăghicescu admite că, „pentru înjghebarea articolului”, a recurs la „un bogat apel” din relatările lui Ion Ghica, în cazul lui Baltazar nu se regăsește nicio mențiune privind utilizarea unor surse similare. În articolele respective sunt reproduse pasaje din: Ion Ghica, *Scrisori către Vasile Alecsandri*, Editura Librăriei Socec & Comp., edițiune nouă, București, 1887, și Ion Ghica, *Convorbiri economice*, vol. 2, cap. 6, *Casa Dudescului*, ediția a III-a, Editura Librăriei Socecu & Comp., București, 1879.

[2] Maiorul Alexandru Drăghicescu, *art. cit.*, în „Adevărul”, anul 49, nr. 15749, 21 mai 1935, p. 5.

[3] Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident. Țările Române la începutul epocii moderne (1800–1848)*, traducere din franceză de Maria Carpov, ediția a VII-a, Editura Humanitas, București, 2009, p. 139

[4] Ion Ghica, *Convorbiri economice*, vol. 2, cap. 6, *Casa Dudescului*, ediția a III-a, Editura Librăriei Socecu & Comp., București, 1879, pp. 594–595; vezi și Alexandru Drăghicescu, *art. cit.*, ,,Adevărul” , anul 49, nr. 15749, 21 mai 1935, p. 5; Camil Baltazar, *art.cit.*, Realitatea Ilustrată", anul 13, nr. 638, 11 aprilie 1939, p. 23.

de Biserica Sf. Nicolae-Vlădica de pe strada 11 Iunie, până sub dealul pe care se află astăzi Seminarul Central și fabricile Bragadiru).

Nimeni nu umbla noaptea. Pe podurile cele mari ale Mogoșoaiei, Calicilor, Târgului-de-Afară și Belicului, ca și prin ulițele boierești din mahalaua Arhimandritului și a Goleștilor, rar se vedea ieșind din curțile Dudeștilor, Goleștilor, Brâncovenilor, Fălcoienilor, Obedenilor sau Grecenilor câte o butcă sau caleașcă, precedată de doi țigani cu făclii aprinse. Prin celelalte mahalale nu se auzea, în întunericul adânc, decât strigătele: «Cine-i acolo?!...» ale străjerilor sau ale răspântașilor”[5].

La rândul său, Neagu Djuvara arată că, pe malul drept al râului, existau două mahalale: într-una, care era de mai multă vreme, „avea să fie casa și grădinile lui Dudescu”, iar cealaltă, „cea a țiganilor”, ambele fiind cele mai sărace din oraș:

,,Acolo se adunaseră, în cocioabe respingătoare, de-a lungul unor poteci acoperite cu praf gros sau, dimpotrivă, înecate în noroi, toți cerșetorii din oraș. Toate cărările din această jalnică mahala dădeau în drumul cel mare ce ducea la Târgoviște și, fiindcă, la intrarea în oraș, acest drum era podit cu bârne, fusese numit Podul Calicilor (căci „calici” li se spunea în vechime cerșetorilor). Pe acolo, zi de zi, într-un șir lung, milogii, orbii și schilozii se târau ca vai de ei către locurile unde se țineau târguri, în fața bisericilor sau la marile răspântii din capitală”[6].

George Costescu, în lucrarea *Bucureștii vechiului regat*, pe baza unui manuscris (nr. 1632) păstrat la Academia Română, din care se „deslușește aproape întreaga împărțire a Bucureștilor prin anul 1840”. Acel document este o listă care cuprinde „stațiile de pază ale străjuirii de noapte în fiecare comisie a orașului București”. Pe baza ei, autorul a identificat „locurile și denumirile ce ea cuprinde, și împărțirea mahalalelor pe culori”[7]. În „culoarea de albastru” era inclusă și „mahalaua Staicul, partea din spatele acestora [adică mahalaua Slobozia sau locurile de la biserica zisă Slobozia, din str. Trofeielor, până pe la biserica Alexe de azi, în barieră] cu Radu-Vodă până în Cărămidari și Tabaci”[8].

Costescu arată că prin fărâmițarea suburbiilor mai mari au luat ființă mai multe mahalale, „mai puțin întinse”, printre care este enumerată și

[5] George Costescu, *Bucureștii vechiului regat*, Editura Universul, București, 1944, p. 14-15.
[6] Neagu Djuvara, *Între Orient și Occident,* p. 213.
[7] George Costescu, *op. cit.*, p. 16.
[8] Ibidem, p. 18.

Staicu[9]. Această fărâmițare era însă doar o fațetă a unei transformări mai ample.

Înfățișarea Bucureștilor se schimba cu repeziciune, iar numărul locuitorilor sporise foarte mult, astfel încât, în vremea domniei lui Grigore Dimitrie Ghica (1822–1828), orașul cuprindea șaptezeci și opt de mahalale, față de cele șaisprezece din împărțirea administrativă făcută de Alexandru Ipsilanti (1774–1782, 1796–1797) în anul 1775, când s-a statornicit pentru întâia oară și rânduirea orașului pe culori[10].

Această extindere rapidă a Bucureștiului nu a însemnat însă o dezvoltare uniformă. Dacă în unele părți ale orașului se conturau forme mai clare de organizare a vieții orășenești, periferiile rămâneau încă slab populate și puțin închegate. O asemenea stare de lucruri este surprinsă și de George Costescu, care oferă o descriere sugestivă a zonei înainte de prefacerile de la sfârșitul secolului al XIX-lea:

> „În ,,Albastru", până a nu fi fost clădit cartierul Gramont și tăiat bulevardul Maria, drum mai de temeiu nu era decât Calea Șerban-Vodă, iar populația era pe aci oarecum foarte rară. Aci, locul era mai mult maidane și lumea împânată cu multă țigănime borfășească ce-și ascundea năravurile cu temerice meșteșuguri. Bărbații erau rudari (ălbieri), lingurari, pieptănari sau ursari; femeile: chiuvute, bidinărese sau ghicitoare cu bobii sau din ghioc, iar copiii, cât erau de mici, mai mult cerșeau"[11].

Cu timpul însă, această periferie a început să se transforme, devenind tot mai atractivă, mai ales „după anii 1885–1890, când creditul funciar urban a făcut mari înlesniri celor care dețineau terenuri acolo".

Dezvoltarea nu a fost însă uniformă. În partea sectorului care se întindea dincolo de albia Gârlei, pe terenurile mai ridicate de pe malul stâng, s-a format, alături de alte așezări, și „suburbia Staicu", care avea să joace un rol important în evoluția ulterioară a cartierului[12].

În această zonă „se îngrămădise de timpuriu populația evreiască [...] de-a lungul Dudeștilor [...], iar printre acești evrei se mai aflau în acea parte de oraș și diferiți meșteșugari mărunți: hăinari, cizmari, abagii și cojocari, cum și o colonie mică de slovaci [...] care se îndeletniceau îndeosebi cu meseria de geamgii sau de cursari, adică împletitori de sârmă"[13].

---

[9] Ibidem, p. 30. Celelalte mahalale „puțin întinse" enumerate sunt: Apostul, Fântâna Boului, Arhimandritul, Gorjanul, Curtea Veche, Ceauș-David, Cișmeaua, Caimata, Hagiul, Livedea-Gospod, Podul de pământ, Pantelimonul, Staicu, Popa Coma, Popa Ivașcu și Bărbătescu", cu mențiunea că acestea „au trecut din mintea localnicilor, odată cu cei și cu cele ale căror nume le purtau, ori au fost schimbate cu denumiri mai cunoscute timpurilor noi" (ibidem).

[10] Ibidem, p.15.

[11] George Costescu, *Bucureștii vechiului regat*, Editura Universul, București, 1944, p. 108–110.

[12] Ibidem, p. 12.

[13] Ibidem, p. 109-110.

Prin urmare, spațiul cunoscut sub numele de mahalaua Staicu se întindea într-o zonă a sectorului „Albastru” al Bucureștiului, în apropierea Căii Dudești și a drumului spre Vitan. Acest areal s-a format treptat, fără un plan prestabilit, din întâlnirea unor categorii sociale, ocupații și tradiții specifice periferiilor bucureștene de altădată. Meșteșugari, comercianți, căruțași și membri ai breslelor au contribuit, fiecare în felul său, la conturarea unui univers urban distinct.

Informațiile istorice atestă vechimea și relevanța acestui areal. Astfel, Constantin C. Giurescu consemnează: „Mahalaua Staicului [...] trecută în catagrafia din 1798 cu 96 de case”[14]. Această mențiune confirmă faptul că, încă de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, zona era deja organizată și populată.

Potrivit publicațiilor epocii, în anul 1867, mahalaua era încă desemnată sub numele de Staicu, după cum atestă o notificare de vânzare apărută la 12 iunie în ziarul „Românul”. Domnul Petrache, staroste al blănarilor, oferea spre vânzare „două perechi de case, cu grajd și șopron, precum și o grădină, pe un loc de 1.200 de stânjeni pătrați”, proprietatea fiind situată pe strada Nerva Traian, în această mahala[15].

În aceeași perioadă, presa bucureșteană consemnează mențiuni despre biserica Bradu, în special cu privire la bunurile imobiliare ale acesteia, scoase la închiriere sau la vânzare. Astfel, la 22 septembrie 1866, „Românul” anunța că la 6 octombrie „se face licitațiune pentru închirierea a șapte chilii ale bisericii Bradu, din suburbia Staicu, pe termen de un an, cu începere de la viitorul Sf. Dumitru”[16]. Un an mai târziu, la 9 septembrie 1867, era organizată o nouă licitație pentru închirierea, „de la 26 octombrie viitor înainte, pe termen de un an, a zece chilii” ale aceleiași biserici, potrivit condițiilor stabilite de „curatorii zisei biserici”[17]. Un alt anunț, al primarului din 5 martie 1867, relevă că, din lipsă de doritori, licitația pentru vânzarea unui teren viran din strada Lucaci (suburbia Udricani), proprietate a aceluiași lăcaș de cult, fusese amânată pentru 31 martie[18].

Aceste notificări indică faptul că lăcașul de cult era o prezență economică activă în cartier, deținând numeroase bunuri, precum chilii, terenuri, pe care le închiria sau le vindea pentru a-și procura mijloacele de întreținere.

În presă erau publicate, pe baza ,,declarațiunilor făcute înaintea ofițerului de stare civilă”, referințe privind căsătoriile locuitorilor din suburbia Staicu. Astfel de acte prezintă interes prin faptul că

[14] Constantin C. Giurescu, *Istoria Bucureștilor din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre*, Editura pentru Literatură, București, 1966, p. 358.
[15] ,,Românul”, anul 11, 12 iunie 1867, p. 488.
[16] „Românul”, anul 10, 25 septembrie 1866, p. 675.
[17] „Românul”, anul 11, septembrie 1867, p. 743.
[18] „Românul”, anul 11, 10 martie 1867, p. 207.

menționează îndeletnicirile membrilor comunității, contribuind la conturarea profilului socio-profesional al acesteia. Iată câteva exemple extrase din presa anilor 1867–1868: precupețu Hristea Ion s-a căsătorit cu Anica Ianache, văduvă, ambii domiciliați în aceeași mahala. Cojocarul Milien Potocenu, tot din Staicu, a luat-o de soție pe Marița Matei, din suburbia Dobroteasa[19]. Lăutarul Sava Niță, originar din suburbia Delea-Nouă, s-a însurat cu Zamfira Barbu, din Staicu[20]. Grigore Ion, văduv și precupeț, domiciliat în Staicu la numărul 20, a ales-o pe Maria Vasile, văduvă, din aceeași mahala. Dumitru Ion, muncitor, din suburbia Staicu, s-a însurat cu Tinca Nica, din strada Dudești, iar Vasile Vasile, sacagiu, de asemenea din Staicu, cu Safta Achim din aceeași suburbie.[21] Plugarii din zonă sunt reprezentați de Tudor Lazăr, din Staicu, care s-a căsătorit cu Ștefana Hristea, din suburbia Cărămidari[22].
În septembrie 1885, în ziarul ,,Românul", sunt pomeniți mai mulți preoți de la biserica ,,Bradu", acuzați de comportamente scandaloase sau nepotrivite. Ilie Tănăsescu era învinuitt că „și-a pierdut cu desăvârșire judecata din cauza beției, iar faptele sale scandalizează lumea", fiind numit de corespondenți anonimi „Popa Țuică". În același articol, Dimitrie Economu, era acuzat că a condiționat îndeplinirea unui sacrament creștin (înmormântarea) de plata unor taxe considerate excesive: „n-a voit, cu niciun chip, să înmormânteze copilul unui om sărac, ținându-l patru zile, contra regulamentelor igienice, și pretinzând plata unui sărindar și a unor taxe mari; astfel că bietul om a fost silit să-și ducă copilul, ca păgânii, fără preot, la biserica Izvorul"[23]. Totodată, Teodor Pârvulescu era învinuit că provoacă scandaluri și are un comportament nepotrivit[24]. Ulterior, a apărut și o „declarațiune de susținere" din partea unor enoriași, semn că preotul avea și apărători în parohie[25]. Aceste articole arată că între credincioșii parohiei existau animozități, iar autoritatea preotului era pe de o parte contestată, pe de altă parte apărată, în funcție de interesele sau convingerile fiecăruia. Este posibil ca în spatele acestor conflicte să se fi aflat rivalități personale ori neînțelegeri legate de administrarea bunurilor bisericești.

În presa românească de la sfârșitul secolului al XIX-lea nu au fost identificate informații referitoare la fenomenul prostituției în cartierul Staicu. De altfel, denumirea „Crucea de Piatră" (care avea să devină cunoscută în prima jumătate a secolului al XX-lea) lipsește cu desăvârșire.

[19] „Românul", anul 12, 12 ianuarie 1868, p. 31.
[20] „Românul", anul 12, 8 septembrie 1868, p. 773.
[21] „Românul", anul 11, 6 octombrie 1867, p. 853.
[22] „Românul", anul 12, 12 ianuarie 1868, p. 31.
[23] „Universul", ediția de capitală, anul 2, nr. 312, 7 septembrie 1885, p. 2
[24] „Universul", anul 2, nr. 320, 16 septembrie 1885, p. 2.
[25] „Universul", anul 2, nr. 334, 21 septembrie 1885, p. 2.

Această absență se explică, potrivit lui George Costescu, prin faptul că autoritățile bucureștene alocaseră inițial practicării prostituției „două străduțe laterale de sub Mitropolie” [26]. Iată referința completă:

„Gonirea țiganilor de-acolo s-a făcut doar pe la 1890, când s-a clădit noul Cartier Gramont. Stavilă în calea orașului mahalalei aceleia țigănești o alcătuiau Calea Rahovei și strada 11 Iunie. Numele acesteia din urmă a fost dat în amintirea zilei din anul 1848, când pe ea s-a scurs bucureștenimea spre câmpul Filaretului, unde au fost atunci proclamate libertatea și egalitatea tuturor cetățenilor înaintea Legii; libertate și egalitate în a căror amintire (păsa-mi-te) s-a dat acest nume și celor două străduțe laterale de sub Mitropolie, pe care se îngrămădise o bună parte din prostituatele orașului de-atunci” [27].

Așadar, concentrarea bordelurilor și transformarea zonei viitorului cartier Crucea de Piatră într-un centru recunoscut al prostituției nu se produseseră încă până la sfârșitul secolului al XIX-lea, motiv pentru care sursele vremii nu consemnează fenomenul ca fiind specific acestei mahalale.

*

Viața în cartierul Crucea de Piatră din București în primele decenii ale secolului al XX-lea. În anul 1902, cotidianul „Adevărul” a inițiat o amplă investigație asupra mizeriei din Capitală, vizitând mai multe cartiere defavorizate, printre care Grozăvești, Assan, Tei, Cărămidari, Dudești și Crucea de Piatră.

Articolul intitulat *„Mizeria în Capitală — A patra anchetă a «Adevărului»”*, publicat la 13 decembrie 1902, descria acest spațiu ca pe un loc al lipsurilor severe, al locuințelor degradate și al supraviețuirii precare[28]. Reporterul nota că într-o curte sărăcăcioasă întâlnise un bătrân croitor, ajuns „cârpitor de haine vechi”, care lucra pe sume modeste, abia suficiente pentru hrană. Într-o altă gospodărie, familia Charlotei Pinkes trăia împreună cu opt copii și cu soacra bolnavă; veniturile proveneau din munci mărunte ale copiilor, insuficiente pentru întreținere, iar locuința era supraaglomerată și lipsită de igienă. La colțul străzilor Campoduci și Crucea de Piatră, autorul observa o casă de toleranță unde două femei, machiate strident, făceau semne trecătorilor[29].

Presa semnala frecvent acte de violență. În octombrie 1901, același ziar relata cazul unei agresiuni comise de o bandă de tineri din Crucea de Piatră asupra a doi trecători din Obor, incident soldat cu moartea lui

[26] George Costescu, *Bucureștii vechiului regat*, București, Editura „Universul”, 1944, p. 108.
[27] Ibidem, p. 108.
[28] Al. Ionescu, *Mizeria în Capitală — A patra anchetă a «Adevărului»*, în „Adevărul”, anul 15, nr. 4805, 13 decembrie 1902, p. 2.
[29] Ibidem.

Gheorghe Dumitru[30]. În 1915, jurnalul menționat publica plângerea lui Isac Mihalovici, domiciliat pe strada Verdetel, care reclama că fusese ridicat fără motiv dintr-o cafenea de pe strada Crucea de Piatră, dus la circumscripția 23 și supus la tuns și bătăi[31].

În septembrie 1906, Nae Marinescu, din strada Campoduci, aflat „turmentat de băutură” în cârciuma lui Șloim de pe strada Crucea de Piatră, s-a năpustit asupra cârciumarului, care a fost „grav bătut”[32]. Tot pe aceeași arteră, poliția a descins la cafeneaua lui Ștoiț Vaser, unde patru indivizi jucau cărți pe bani, fiind confiscate „mai multe scaune și banii”[33].

În 1912, tânărul Iosif Aspern, în vârstă de 16 ani, călcător la spălătoria „Minerva” din Calea Călărașilor, jucându-se cu un revolver, a declanșat accidental arma, rănindu-l ușor pe copilul David Goldstein, de 7 ani, din strada Crucea de Piatră nr. 6[34].

Incendiile loveau frecvent locuințele insalubre ale cartierului. Unul dintre acestea a afectat clădirea de pe strada Crucea de Piatră nr. 4, unde focul pornit de la coșul unei camere a cuprins întregul acoperiș[35]. Un al doilea incendiu, mai grav, a avut loc pe strada Campoduci nr. 13, la proprietatea lui Constantin Podgoreanu; flăcările au izbucnit de la podul unui grajd plin cu fân, iar pagubele au fost estimate la 9.000–10.000 de lei[36].

În 1914, Prefectura Poliției Capitalei a constatat că mai mulți comercianți vânduseră cu prețuri mai mari decât cel fixat prin ordonanța primăriei. Printre cei închiși pe termen de patru zile s-a aflat și Ion Bărbulescu, din Crucea de Piatră nr. 5[37]. În 1908, odăiașul Moritz Harcu, român din Transilvania, a ademenit o fetiță de nouă ani (fiica unui comerciant evreu din strada Crucea de Piatră) în curtea școlii de fete „Ciocanul”, unde a comis un viol[38].

La 19 februarie 1919, pe strada Crucea de Piatră, la colț cu strada Bradului, a fost găsit mort lucrătorul Nedelcu Ion, fost angajat al brutăriei Herdan; cauza decesului, consemnată în presă, era „se datorește mizeriei”[39].

*

[30] „Adevărul”, anul 14, nr. 4402, 29 octombrie 1901, p. 2.
[31] „Adevărul”, anul 28, nr. 10006, 20 ianuarie 1915, p. 3.
[32] *Scandalul de la Crucea de Piatră*, în „Dimineața”, anul 3, nr. 941, 19 septembrie 1906, p. 1.
[33] „Dimineața”, anul 3, nr. 935, 13 septembrie 1906, p. 1
[34] „Dimineața”, anul 11, nr. 3652, 6 mai 1914, p. 4.
[35] „Dimineața”, anul 5, nr. 16721, 29 noiembrie 1908, p. 3.
[36] „Dimineața”, anul 9, nr. 3141, 30 noiembrie 1912, p. 5.
[37] „Dimineața”, anul 11, nr. 3747, 9 august 1914, p. 2.
[38] „Dimineața”, anul 5, nr. 16721, 29 noiembrie 1908, p. 3.
[39] *Mort de mizerie*, în „Dimineața”, anul 16, nr. 4620, 20 februarie 1919, p. 4.

Bandele de „apași". În primele decenii ale secolului XX, viața din cartierul Crucea de Piatră era terorizată de bande de tineri violenți, denumiți în presa vremii „apași”. Acest termen era împrumutat din franceză, unde desemna bandele criminale din mahalalele Parisului. În această zonă a Capitalei, aceste grupări aveau o structură bine definită și o legătură organică cu rețelele de prostituție.

Presa descria cu precizie tipologia acestor indivizi: „pe lângă casele de prostituție din Crucea de Piatră trăiesc, ca în jurul tuturor caselor de toleranță, o sumă de indivizi fără nicio profesiune, clienți ai pușcăriilor, ultima scursură a societății, oameni care nu se rușinează să fie întreținuți ai acelor femei; acești indivizi sunt caracterizați, în limbajul vulgar, cu epitetul de «pești»”. Aceștia „nu fac nimic toată ziua, nu au nicio ocupație, stau tot timpul prin cârciumi și taverne, prin cafenelele din acele locuri,
jucând mai totdeauna biliard sau table, îmbătându-se în fiecare zi”[40].

Rolul economic era clar definit: „Factorița dă «amantului» ei mai tot câștigul pe care îl realizează, iar cu acești bani, a căror proveniență este atât de... «curată», peștii fac chefuri și sperie mahalaua prin nenumăratele lor scandaluri”[41].

Una dintre figurile centrale ale lumii interlope din Crucea de Piatră era Niță Păun Adam, „amantul unei factorițe din Crucea de Piatră”, al cărui câștig zilnic era estimat la 60–80 de lei. În jurul său gravitau: tatăl Păun Adam (circa 65 de ani), fratele Mielu Păun Adam, Costică Georgescu-Țuțui – „care a stat 7 ani la pușcărie pentru crimă” – și Costică Nicolae, zis Piciu, cu un stagiu penitenciar de circa 15 ani. Rivalii săi erau Christache Ciobănoiu, Gheorghe Ionescu, zis Dogaru, și Costică Săvulescu, zis Surdul, zis Baba Uța. Conflictul dintre cele două bande, alimentat de concurența pentru controlul prostituatelor, a dus la violențe repetate: Ciobănoiu îl bătuse pe Niță Păun „în strada Doamnei, la Sfântul Gheorghe și, mai recent, în Calea Rahovei, făcându-i șapte răni la cap”[42].

Conflictul a culminat cu un incident fără precedent: banda lui Niță Păun Adam a atacat și devastat sediul poliției din strada Bradului. Atacatorii „au spart ușa cu topoarele și au pătruns în circumscripție. Într-o furie sălbatică, acești apași au început să distrugă tot ce găseau în interior. Scaunele și mesele au fost răsturnate, geamurile sparte, iar arhiva și documentele au fost împrăștiate”[43]. Cei trei deținuți au fost „luați la bătaie... lăsați aproape în nesimțire”, iar comisarul și subcomisarii care au intervenit „au fost loviți și răniți”, registrele rupte,

---

[40] *Capitala. Ce sunt în stare apașii. Asaltul de la circumscripția 23. Comisarul și subcomisarii loviți și răniți*, în „Dimineața”, anul 8, nr. 2649, 20 iulie 1911, p. 2.

[41] Ibidem.

[42] Ibidem.

[43] *Capitala. Un cartier năpăstuit. Pacostea din Crucea de Piatră — mahalaua terorizată de apași*, în „Dimineața”, anul 8, nr. 2650, 21 iulie 1911, p. 3.

„pereții stropiți cu sânge”[44]. Polițiștii au trebuit să scoată revolvere pentru a pune atacatorii pe fugă[45]. Ancheta a stabilit că Păun Adam, tatăl și fratele său, împreună cu Costică Niculescu-Piciu, „erau teroarea cartierului și mai ales a caselor de toleranță de acolo, luând prostituatele de la o casă de acest soi și vânzându-le la alta, făcând, în acest fel, o speculație nerușinată”[46].

Astfel, în primele două decenii ale secolului XX, cartierul Crucea de Piatră nu era doar un spațiu al mizeriei și al locuirii insalubre, ci și un teritoriu al violenței organizate, controlat de bande de „apași” care își disputau sfera de influență asupra caselor de toleranță, provocând atacuri armate asupra poliției și terorizând populația.

Comunitatea evreiască din cartier. Alături de familiile românești de condiție modestă, în această zonă trăia și o comunitate evreiască bine organizată, cu instituții proprii. Existența unei sinagogi este atestată documentar: Templul „Baron de Hirsch”, situat pe strada Crucea de Piatră nr. 4, reprezenta centrul vieții comunitare a evreilor din cartier.

La 21 aprilie 1909, enoriașii sinagogii s-au întrunit sub președinția domnului Carnoiol, care a explicat că scopul adunării era înființarea unei „Asistențe publice” pentru combaterea cerșetoriei, „fără deosebire de religie și naționalitate”. Ideea fusese propusă anterior de dr. N. Mrenovici. Inițiativa a fost susținută de domnii Zwiebel, Sache Grunberg și Goldenberg[47].

Un deceniu mai târziu, în decembrie 1919, același templu găzduia o mare întrunire a Ligii meseriașilor și muncitorilor evrei din Capitală, convocată pentru a discuta măsurile ce trebuiau luate în raport cu conducerea comunității israelite din București[48].

În anul 1929, comunitatea israelită avea deja înființate în cartier șase așezăminte de cultură și binefacere, dedicate coreligionarilor, lucrând cu devotament la întărirea spirituală a acestora și la sprijinirea unor opere de bine obștesc[49].

*

În presa interbelică, „cartierul Staicu Bradu, cuprins între Văcărești, Olteni și Dudești”, era considerat unul dintre cele mai vechi din capitală, subliniindu-se că „altădată, el se mândrea a fi cartierul prosper al rachierilor și băcanilor români”.[5] Totodată, se prezentau activitățile economice specifice acestora: „Pe maidanele lui se adăposteau, cu câteva decenii în urmă, sutele de care venite din regiunea muntelui, cu buțiile

[44] „Dimineața”, anul 8, nr. 2649, 20 iulie 1911, p. 2.

[45] „Dimineața”, anul 8, nr. 2650, 21 iulie 1911, p. 3.

[46] „Dimineața", anul 8, nr. 2654, 25 iulie 1911, p. 4.

[47] *Întrunire la sinagoga din cartierul Crucea de Piatră*, în „Dimineața", anul 6, nr. 1855, 21 aprilie 1909, p. 2.

[48] „Dimineața", anul 16, nr. 4878, 1 decembrie 1919, p. 2.

[49] ,,Universul”, anul 47, nr. 189, 18 august 1929, p. 4

de țuică, sau marile caravane cu coviltire puternice de fier, aducând mărfurile de băcănie din porturile dunărene”[50].

În centrul acestei lumi se aflau două repere fundamentale: biserica și crucea. Biserica Bradu Staicu nu era doar un spațiu de rugăciune, ci și locul în care comunitatea se aduna, unde se formau și se consolidau relații sociale, unde tradițiile se transmiteau din generație în generație, iar breslele își afirmau identitatea. La rândul ei, Crucea de Piatră a devenit un simbol al cartierului, în jurul căruia s-au țesut legende și s-au păstrat amintiri. Economia de schimb și cea meșteșugărească, predominante în zonă, au dat naștere unei comunități bine structurate, având biserica drept centru spiritual: „Numeroasele candele de argint, înflorite în măiestrie filigranată, mărturisesc, prin inscripțiile lor, spiritul de dărnicie al breslașilor din trecut, puterea lor de organizare și, mai ales, credința creștină care inspira și însuflețea întreaga lor viață”[5].

Rigoarea internă a breslelor era deosebit de strictă: „nu se primea niciun nou membru în breaslă până nu depunea un strașnic jurământ, sub groaznicul blestem de a nu vedea nicio pricopseală în viața lui dacă s-ar fi încumetat să strice sau să nesocotească ceva din *ponturile* sau tradiția breslelor”[51].

O mărturie a acelor vremuri de românism și profundă trăire o reprezintă icoana Tuturor Sfinților, comandată de breasla băcanilor și de epitropia bisericii pictorului Nicolae Grigorescu. Realizată în anul 1856, lucrarea, purtând semnătura marelui artist, a împodobit biserica Staicu Bradu[52] până în momentul demolării acesteia de către regimul comunist.

Evoluția acestei zone trebuie privită și în legătură cu dezvoltarea generală a Bucureștiului, caracterizată printr-o extindere greu de controlat. Planul director de sistematizare din 1936 observa: „Cartierele cresc mai ales prin parcelări neautorizate, iar locuințele se construiesc adesea fără autorizație; sporirea aglomerației are loc la periferia suburbanelor, nu la limita orașului propriu-zis”[53].

Această realitate explică modul în care s-a format cartierul: nu ca rezultat al unei planificări urbane coerente, ci ca o acumulare treptată de locuințe, îndeletniciri și forme tradiționale de organizare socială. De altfel, încercările repetate de a limita extinderea orașului (de la măsurile lui Constantin Hangerli Vodă (1798), la Regulamentul Organic (1832) sau legea din 1895) nu au avut efectele dorite, după cum se remarca și în

[50] *Revenirea unei vechi tradițiuni religioase a Capitalei*, în „Universul”, anul 47, nr. 189, 18 august 1929, p. 4.
[51] Ibidem.
[52] Ibidem.
[53] Primăria Municipiului București, *Planul director de sistematizare*, Institutul Urbanistic al României, București, 1935, p. 11–14.

planul de sistematizare: „De 130 de ani se încearcă oprirea extinderii Capitalei și nu s-a reușit”[54].

În acest context, zona dominată de celebra Cruce de Piatră s-a dezvoltat treptat, devenind un cartier bine conturat, dotat cu o rețea stradală proprie și cu o viață economică animată. Trama stradală este consemnată în presa interbelică, mai ales prin descrierea traseelor procesiunilor religioase, care indică principalele artere: strada Bradului (unde se afla biserica), strada Crucea de Piatră, strada Nerva Traian, strada Cantemir, strada Olteni și fosta stradă Campoduci (ulterior Al. Moruzzi Voievod)[55].

Camil Baltazar, deși menționează că Dudeștii au avut „un început și un trecut oarecum glorios”, susține că, în perioada interbelică, au ajuns „o zonă a mizeriei”, argumentându-și afirmația prin imaginea pe care o oferă zilnic locuitorii cartierului:

> „Văzând convoiul de femei în papuci și șaluri, copiii desculți și cerșetorii care mișună pe aici în grupuri compacte, alături de cei care se întorc, pe seară, de la prăvălii sau ateliere, îți dai seama că trăiești într-un cartier al proletariatului și al mizeriei. Nicăieri în Capitală desimea populației nu atinge o proporție mai mare în raport cu suprafața pe care o locuiește”[56].

O evocare cu valoare memorialistică a cartierului se regăsește în „Amintiri din Bucureștii de altădată”, publicate în mai 1935 de maiorul Alexandru Drăghicescu,
veteran al Războiului de Independență.

> ,,Astăzi, în spatele Crucii, pe locul unde se ridica odinioară casa lui Tudor Sfetescu, se află o farmacie. Peste drum, unde ființa o școală pentru preoții bătrâni și în care a învățat și Mitropolitul Nifon, întemeietorul seminarului ce-i poartă numele din anul 1863, este un birt cu grătar la stradă, din care se înalță, ca o jertfă, fumul aţâţător al mititeilor și frigăruilor cu ficăței și cu momițe de purcel”[57].

Biserica Bradu Staicu și rolul breslelor. În centrul mahalalei se afla biserica, a cărei istorie reflectă îndeaproape evoluția acesteia.

După cum menționa un articol din presa interbelică, „Biserica Bradu Staicu este rezultatul unor asemenea organizații creștine ale corporațiilor, care, an de an, din 1720, s-au întemeiat și dezvoltat.” Originea sa se leagă de inițiativa lui Staicu logofătul:

---

[54] Ibidem.

[55] *Procesiunea din cartierul „Crucea de Piatră”*, în „Universul”, anul 54, nr. 256, 17 sept. 1937, p. 4.

[56]Camil Baltazar, *art.cit.*, Realitatea Ilustrată", anul 13, nr. 638, 11 aprilie 1939, p. 22.

[57]Maior Alexandru Drăghicescu, *art. cit.*, ,,Adevărul” , anul 49, nr. 15749, 21 mai 1935, p. 5. Vezi și Camil Baltazar, *art.cit.*, Realitatea Ilustrată", anul 13, nr. 638, 11 aprilie 1939, p. 23.

„Staicu Logofătul, starostele sau conducătorul rachierilor, de a ceda o prăvălie mănăstirii Radu Vodă, stăpâna locurilor dincolo de malul Dâmboviței, spre moșia boierilor Dudești, a strâns pe toți creștinii, care au ridicat biserica de lemn la 1720, de unde aceasta poartă numele de biserica lui Staicu, din lemn de brad, sau «Bradu Staicu », rânduindu-se hramul «Intrarea Maicii Domnului în Biserică », la 21 noiembrie”.

Ulterior, zidirea și înfrumusețarea lăcașului au fost duse mai departe prin osteneala altor bresle:

„Creștinii din Dudești, constituiți în organizația corporației brutarilor, sub starostele lor Apostol, fiul lui Velicu, au ridicat, pe aceeași temelie a bisericii lui Staicu, biserica de zid, în anul 1809, rânduind al doilea hram al brutarilor la Sfinții Apostoli Petru și Pavel, la 29 iunie”.

În anul 1877, când biserica ajunsese într-o stare avansată de degradare, starostele băcanilor, Petru Fotea, împreună cu credincioșii acestei bresle, s-a ocupat de refacerea ei. Atunci au fost adăugate pronaosul și o nouă zugrăveală, realizată prin osteneala pictorului I. Ioanide, ucenic al lui Gheorghe Tătărescu. Tot în acea perioadă a fost stabilit și al treilea hram, „Duminica Tuturor Sfinților”, iar pictura executată atunci se mai păstra încă în 1939[58].

La acea dată, după înstrăinarea vechilor locuri ale Dudeștilor, singura breaslă care mai păstra vie tradiția legată de biserica Bradu Staicu era cea a brutarilor, care continua să-și prăznuiască hramul la sărbătoarea Sfinților Petru și Pavel[59].

---

[58] *Corporațiile în biserica noastră*, în „Universul”, anul 56, nr. 177, 1 iulie 1939, p. 5.

[59] Ibidem. ,,În fiecare an, când bisericile din Capitală își serbau hramul în cinstea sfântului ales de corporație, membrii breslelor se adunau și participau împreună la slujba dedicată acelei zile. Odinioară, negustorii și meseriașii bucureșteni își rânduiau patronii spirituali în funcție de vechile tradiții ale breslelor: tabacii, cei care argăseau pieile, îl aveau ocrotitor pe Sfântul Nicolae la biserica din Broșteni; brutarii îi prăznuiau pe Sfinții Petru și Pavel la biserica Bradu Staicu; cojocarii îl cinsteau pe Sfântul Ilie la biserica Sfântul Gheorghe Nou; brașovenii îl aveau ca patron pe Sfântul Dumitru la biserica Vergului; lumânărarilor le era protector Sfântul Andrei la biserica Sfântul Nicolae Șelari; bogasierii sau lipscanii se aflau sub ocrotirea Sfintei Treimi la biserica Sfântul Gheorghe Nou; băcanii prăznuiau Duminica Tuturor Sfinților la biserica Bradu Staicu; pescarii îl aveau patron pe Sfântul Nicolae la biserica Sfânta Vineri Herasca; săpunarii îl cinsteau pe Sfântul Prooroc Daniel la biserica Sfântul Nicolae Broșteni; argintarii îl aveau ocrotitor pe Sfântul Ierarh Spiridon la biserica Spirea Veche; croitorii prăznuiau Adormirea Maicii Domnului la biserica Flămânda; cirezarii serbau Nașterea Domnului la biserica Silvestru; căruțașii îl aveau patron pe Sfântul Gheorghe la biserica Sfântul Gheorghe Nou; fierarii și rogojinarii se aflau sub ocrotirea Sfintei Treimi la biserica Colțea; birjarii îl cinsteau pe Sfântul Gheorghe la biserica Sfântul Ioan Moși; morarii îl aveau protector pe Sfântul Haralambie la aceeași biserică; chiristigiii îl prăznuiau pe Sfântul Ilie la biserica din Pipera; curelarii îl aveau patron pe Sfântul Visarion la biserica Sfinților, cunoscută și sub numele de „Sibilele”; lăutarii o cinsteau pe Sfânta Parascheva la biserica Calmata; potcovarii îl aveau ocrotitor pe Sfântul Gheorghe la biserica cu Sibilele; prăpădarii îi prăznuiau pe Sfinții Vasile, Grigore și Ioan la biserica Izvorul Nou dintre vii; orzarii îi aveau patroni pe Sfinții Gheorghe și Dumitru

Deși de-a lungul timpului biserica a trecut prin numeroase reparații, în anul 1929 încă mai păstra „câteva ornamente vechi din piatră, de o rară frumusețe”, iar în cimitirul lăcașului „crucile arhaice străjuiesc încă morminte, între care și cel al mamei poetului George Coșbuc”[60].

Importanța culturală a edificiului este subliniată și de legătura sa cu personalități marcante. Conform matricolei cununaților (registrul căsătoriilor), aici s-a oficiat, în anul 1840, căsătoria lui Anton Pann cu Ecaterina, cea de-a doua soție a sa. Totodată, în cimitirul bisericii a fost înmormântat fiul acestuia (născut „din conviețuirea cu tânăra și frumoasa Anica”), Gheorghe, decedat la vârsta de trei ani[61].

*

Crucea de Piatră. De-a lungul timpului, ridicarea monumentului cunoscut sub numele de „Crucea de Piatră” din cartierul Dudești a fost explicată în mai multe feluri, circulând diferite versiuni. Unele dintre acestea leagă apariția sa de un eveniment istoric concret, și anume de misiunea diplomatică a vornicului Nicolae Dudescu la Paris, unde ar fi fost trimis „să apere drepturile Principatelor”.

Potrivit unui articol nesemnat, publicat în ediția din 17 septembrie 1929 a ziarului „Universul”, care relata despre „tradiția Crucii Dudescului” și despre faptul că aceasta devenise „un simbol de rezistență sub ocupația germană” în timpul Marelui Război, este prezentată și această versiune a edificării crucii de către familia Dudescu:

> „Era tradiție în Capitală ca, în ziua Înălțării Sfintei Cruci, credincioșii să ridice troițe și cruci monumentale, în amintirea

---

la biserica Oborul Nou; precupeții serbau Izvorul Tămăduirii la biserica Izvorul Nou dintre vii; marochinarii îl cinsteau pe Sfântul Nicolae la biserica Șelari; dulgherii îl aveau protector pe Sfântul Nicolae la biserica Dudesmea; bărbierii o prăznuiau pe Sfânta Parascheva la biserica Dintre Ogrăzi; pătarii îl aveau patron pe Sfântul Ilie la biserica Oborul Nou; cizmarilor de lux le erau ocrotitori Sfinții Manasie și Oprea la biserica Popa Soare; cizmarii îl prăznuiau pe Sfântul Haralambie la biserica Oborul Vechi; cavalii, cei care lucrau încălțăminte ordinară, îl aveau patron pe Sfântul Spiridon la biserica Popa Nan; dogarii serbau Nașterea Domnului la biserica Oborul Vechi; grădinarii îl cinsteau pe Sfântul Trifon (în credința că acesta alungă lăcustele, omizile și șoarecii) la biserica Manu Cavalu; pantofarii îl aveau ocrotitor pe Sfântul Spiridon la biserica Ceauș Radu; grânarii îl prăznuiau pe Sfântul Ilie la biserica Delea Veche; iar tutungiii și cafegiii serbau Izvorul Tămăduirii la biserica Izvorul din Verde.

Această enumerare arată diversitatea negustorilor de altădată din București și, totodată, faptul că fiecare breaslă își alegea un sfânt protector, ceea ce dovedește forța credinței care domina lumea comercială a vremii. În paginile acestei gazete s-a scris, nu demult, despre câteva figuri de negustori de odinioară, întrucât faptele și viața lor pot constitui un *memento* pentru prezent și viitor”. (George Dincă, *De prin alte vremi. Patronii breslelor bucureștene*, în „Universul”, ediția de Capitală, anul LXI, nr. 229, 20 august 1944, p. 2. Autorul făcea mențiunea: „La alcătuirea acestor articole biografice de popularizare au fost folosite: *Istoria comerțului* de Nicolae Iorga; *Negustorii de odinioară* de dr. Nicolae I. Angelescu - publicate de Camera de Comerț din București; lucrările lui Z. Furnică despre comerțul românesc; *Istoria Bucureștilor* de Ionescu-Gion; precum și documente și periodice românești”).

[60] „Universul”, anul 47, nr. 189, 18 august 1929, p. 4.

[61] George Potra, *Din Bucureștii de ieri*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică București, 1990, p. 207.

unor evenimente de familie sau ca semn de pietate. O astfel de cruce a fost ridicată și de vechea familie boierească Dudescu, ca mulțumire pentru întoarcerea tânărului boier Nicolae Dudescu din lunga călătorie făcută în anii 1801–1802 la Paris, cu o misiune diplomatică din partea boierimii naționaliste.

Faptul merită a fi amintit. Pe baza unui raport al comisarului francez Felix de Beaujour, inspirat de Austria, Napoleon I, pe atunci prim consul, era hotărât să aprobe anexarea Principatelor Române la Austria. În fața acestui pericol, boierii naționaliști s-au adunat în casele vornicului Ghica și l-au trimis ca ambasador al țării la Paris pe tânărul boier Nicolae Dudescu, pentru a apăra drepturile Principatelor.

Pentru a face acest drum, tânărul boier și-a amanetat cămătarului Băltărețu toate casele și moșiile, cu dobândă foarte mare, ceea ce i-a adus pierderea întregii averi, din care nu s-a păstrat decât numele vechiului său cartier.

Cu verva sa inconfundabilă, profesorul Nicolae Iorga a povestit această călătorie a boierului, care a reușit să câștige pentru cauza românească sprijinul celebrelor femei ale epocii, doamnele de Staël și Récamier. Ajutat și de Dinicu Golescu, trimis în același scop, cei doi boieri au realizat un adevărat triumf prin numirea lui Alexandru Suțu ca domn al ambelor Principate, la 29 iunie 1802.

Era prima încercare de realizare a unirii Principatelor, pe care însă Rusia, care veghea asupra echilibrului politic, a reușit să o zădărnicească după puțin timp. În amintirea întoarcerii fericite din călătorie, potrivit tradiției, s-a ridicat în 1802 Crucea Dudescului din Calea Dudești”[62].

Totuși, această ipoteză se sprijină în principal pe o mărturie transmisă în familie și consemnată ca fapt istoric de Ion Ghica în *Scrisori către*

[62] *Solemnitatea din cartierul Dudești. Tradiția Crucii Dudescului. Un simbol de rezistență națională sub ocupația germană. Procesiunea religioasă prin cartierul mizeriei morale*, în „Universul”, anul 47, nr. 214, 17 septembrie 1929, p. 3. Facem precizarea că pasaje întregi din acest articol se regăsesc în alte materiale publicate ulterior și care în zilele noastre sunt folosite adesea atunci când se vorbește de acest subiect, fără a se preciza sursa primară, precum: Alexandru Drăghicescu, art. cit., „Adevărul”, anul 49, nr. 15749, 21 mai 1935, p. 5 și Camil Baltazar, art. cit., „Realitatea Ilustrată”, anul 13, nr. 638, 11 aprilie 1939, p. 23..

Vasile Alecsandri , ca fapt istoric[63]. (Sora bunicii sale Elenca Dudescu, fusese soția poetului Alecu Văcărescu și
mama lui Iancu Văcărescu[64].)

Ce se știe sigur despre această cruce? Pe planul realizat în anul1872 de maiorul Dimitrie Papazoglu (1811-1892), intitulat „Planul primitiv al Capitalei 1328” și păstrat în Colecţia Hărţi şi planuri a Muzeului Municipiului București, alături de alte cruci, este înregistrată și crucea de pe Calea Dudescu, menționată explicit sub denumirea „Cruce de piatră”[65].

În articolul părintelui Paulin Popescu, *Cruci memoriale în București* („BOR”, LXXVIII, 1960, nr. 11–12, pp. 1078–1114), sunt prezentate informații despre tipurile de cruci memoriale din Capitală, clasificate, în funcție de ctitor, în voievodale, chiriarhale, votive ale sfetnicilor din Divan, ale negustorilor și ale meșteșugarilor. Spre finalul studiului, autorul amintește și existența altor cruci memoriale din București, precum cea din curtea bisericii Bradului și cea din curtea bisericii Sfânta Treime – Dudești[66]

Paulin Popescu menționează și existența unei cruci de piatră pe Calea Dudești (fără a preciza locul exact sau dacă a fost distrusă în perioada comunistă). Aceasta părea inspirată de crucea lui Neofit, însă era de dimensiuni mai reduse, având o terminație superioară asemănătoare celei anterioare. Sub aceasta apăreau inițialele „I.N.T.I.”, iar pe brațe „Is.

---

[63] Despre misiunea lui Vasile Dudescu la Paris în Ion Ghica, *Opere alese*, vol. I, p. 349-350, 357-358, 417 și 529; Ion Ghica, *Scrisori către Vasile Alecsandri*, Ediție îngrijită de Gârmacea și ilustrată de Rareș Ionașcu, Editura Humanitas, București, 2004 (ediția print), 2014 (ediția digitală), cap. *Băltărețu*, pp. 300, 304, 309–310 și cap. *Ioan Câmpineanu*, p. 370.

„Misiunea Dudescului la Paris, probabil din cauza caracterului ei secret, nu a lăsat, se pare, nicio urmă în arhivele franceze. Realitatea ei nu poate fi însă tăgăduită. Ea este întărită nu numai de povestirea nepotului său, Ion Ghica, și de o întreagă legendă care a circulat în țară, dar și de relatarea lui Lagarde, pe care o citățm în altă parte, precum și de un raport întocmit mai târziu de baronul Kreuchely, consulul Prusiei la București, către ministrul său Miltitz, datând din 6 ianuarie 1822: „O singură călătorie la Paris, pe vremea când Bonaparte se afla încă acolo, l-a costat pe logofătul Dudescu suma de 75 000 de ducați, așa cum el însuși mi-a spus” (Documentele Hurmuzaki, X, p. 132). Singura incertitudine care persistă privește data acestei călătorii. Ghica o situează în 1800; Xenopol (*Istoria partidelor...*) în 1803, fără a preciza motivul; Radu Rosetti, în *Amintiri*, consideră că ar fi avut loc în același timp cu misiunea boierului moldovean Gheorghe (Iordache) Catargi, în 1808, însă se înșală, întrucât aceasta s-a desfășurat în 1810–1811. Ultimul biograf al Dudescului, Al. Alexianu (*Un bucureștean de altădată*), înclină spre data propusă de Ghica: vara anului 1800” (Neagu Djuvara, *op. cit.*, nota 39, pp. 374–375).

[64] Ion Ghica, *Opere alese*, vol. I, ediție îngrijită de Ion Roman, Editura pentru Literatură, București, 1967, p. 10.

[65] Cezar-Petre Buiumaci, *Crucile din piatră ale Bucureștilor*, în „Urbanitas”, III, 2022, p. 129.

[66] Ierom. Marcu Petcu, Nicolae Lihănceanu, Pr. Adrian Pintilie, Ramona-Anca Crețu, *Pagini din istoria monahismului ortodox în revistele teologice din România. Cultură, artă, documente*, Editura Bibliotecii Naționale a României; Editura Mitropolit Iacov Putneanu, 2011, pp. 83–84.

Hs. Ni. Ka.”. Din imaginea publicată de Popescu, inscripțiile par a fi plasate în interiorul unor cercuri decorate într-un mod care amintește de forma unor pești. În centru se află o cruce încadrată într-un chenar, cu inițialele Evangheliștilor la colțuri (Mt., Mc., Lc. și Io.), iar dedesubt se găsește inscripția: „Cu ajutorul lui Dumnezeu și cu îndemnul Duhului Sfânt s-a ridicat această sfântă cruce de dumnealui jupan Ilincana, jupânesei dumnealui Smarandei și a coconilor dumisale, Ecaterina, Ene, Andri (...) (1851)[67].

În lucrarea *Bisericile osândite de Ceaușescu* se arată că, vizavi de biserica „Sfânta Treime” (numită și „Sfânta Troiță”), zidită în 1804 de breasla șalvaragiilor, pe partea dreaptă a Căii Dudești, se afla celebra Cruce de Piatră. Aceasta, împreună cu lăcașul de cult, marca hotarul de miazăzi al moșiei Pantelimon, conform planului întocmit în 1847 de inginerii Pleșoianu și Apostol Dimitrescu, pe baza testamentului din iulie 1752 al voievodului Grigore Ghica. Crucea marca, de asemenea, importanta intersecție a ulițelor Dudești, Vitan și Theodor Speranția (fostă Ulița dintre Vii, iar din 1871, a Raionului). Odată cu dispariția bisericii, crucea a dispărut și ea[68].

Dinu Dumbravă, într-un articol publicat în 1937, evoca semnificația istorică a crucilor de piatră din București, plasând monumentul din Calea Dudești în rândul puținelor vestigii materiale care mai supraviețuiau din trecutul glorios al Capitalei,
alături de Crucea Mitropoliei, Crucea de la Slobozia și Crucea Serdarului Mogoș[69].

Monumentul-cruce a avut o existență zbuciumată. În timpul ocupației germane din Primul Război Mondial[70], el a devenit obiectul unui conflict între administrația militară germană și populația locală. Un articol publicat în „Universul” la 17 septembrie 1929 relatează că această cruce ajunsese un simbol al rezistenței :

> „Poporul, în misticismul său, aprindea lumânări. Acest fapt a determinat comandamentul german, în trei rânduri, să ridice crucea din locul în care se afla. Un grup de credincioși, în frunte cu domnul Mihail Ionescu, casier general al Primăriei, a intervenit însă energic, cerând menținerea crucii, în jurul căreia se formaseră legende. Primăria, fiind de partea cetățenilor. Crucea a fost minată într-o noapte cu dinamită. Totuși, nu s-a spart decât o parte din ea”.

[67] Cezar-Petre Buiumaci, *art. cit.*, p. 145.

[68] Lidia Anania, Cecilia Luminea, Livia Melinte, Ana-Nina Prosan, Lucia Stoica, *Bisericile osândite de Ceaușescu*, Editura Anastasia, București, 1995, p.152.

[69] Dinu Dumbravă, *Tragedia Sfintei noastre Biserici. Cruci de piatră, clopote mute!*, în „Porunca Vremii", anul 6, nr. 847, 3 septembrie 1937, p. 5.

[70] Bucureștiul a fost sub ocupație 707 zile: de la 23 noiembrie/6 decembrie 1916, ziua în care trupele Puterilor Centrale au intrat în oraș, și până la 29 octombrie/13 noiembrie 1918, când ultimii soldați germani au părăsit Capitala.

Totodată, se consemnează că ,,C. Lungulescu a descifrat inscripția” de pe cruce, iar „în urmă cu patru ani, Societatea culturală «Vrancea» a consolidat-o în beton armat, cu sprijinul Primăriei și al domnului Mihail Ionescu”[71]. Totuși, în *Adevărul* din 18 septembrie 1930, într-o cronică dedicată procesiunii creștinești organizate din inițiativa parohului econom Theodor Georgescu, de ziua Înălțării Sfintei Cruci, era indicată altă dată:

> ,,Până acum doi ani, *Crucea* din Dudești, așezată chiar la începutul străzii care-i poartă numele, era în părăsire. Buruienile creșteau în jurul ei, iar piatra era acoperită de murdărie. Prin stăruința preotului profesor Constantin Costache, de la biserica Bradu Staicu, și cu sprijinul asociației „Patriarhul Miron”, crucea a fost spălată și apoi stropită cu apă sfințită pentru *a goni duhurile rele*”[72].

În același articol publicat de *Universul*, în ediția din 17 septembrie 1929, se menționa că „în semn de cinstire a vechiului monument religios, doi buni creștini, inginerul C. Niculescu și soția sa, au împrejmuit Crucea Dudescului cu un frumos grilaj de fier”[73]. O altă relatare consemna că, în anul 1928, aceeași cruce, care până atunci „a fost profanată”, urma să fie „curățată, stropită cu aghiazmă sfințită și împrejmuită”, fiind astfel „ridicată la însemnătatea cuvenită”[74].

Inițiativa reluării procesiunilor prilejuite de sărbătoarea Sfintei Cruci i-a aparținut
părintelui Constantin Costache, profesor la Liceul „Lazăr” și slujitor al bisericii Staicu Bradu, sprijinit de filiala locală a Asociației creștine „Patriarhul Miron”, condusă de părintele arhimandrit Teofil Ionescu de la Patriarhie[75]. Se aprecia că procesiunile organizate anual, la 14 septembrie, de Înălțarea Sfintei Cruci, pe străzile cartierului, „sunt o expresie a recunoștinței și laudei aduse lui Dumnezeu”[4], dar, în același timp, „se cerea asanarea morală a cartierului”[76].

Potrivit relatărilor din presa vremii, procesiunile porneau cu preoții în frunte de la biserica Bradu, străbăteau străzile Bradului și Crucea de

---

[71] *Un simbol de rezistență națională sub ocupația germană. Procesiunea religioasă prin cartierul mizeriei morale,* în „Universul”, anul 47, nr. 214, 17 septembrie 1929, p. 3.

[72] „Adevărul”, anul 43, nr. 14319, 18 septembrie 1930, p. 5. Dacă din această relatare reiese că monumentul-cruce a fost „renovat” în anul 1928, ulterior au fost puse în circulație alte date, precum: Alexandru Drăghicescu susține (în art. cit., „Adevărul”, anul 49, nr. 15749, 21 mai 1935, p. 5) că crucea „a fost pusă în beton armat” și au „înconjurat-o cu sârmă” în 1930. La rândul său, Camil Baltazar (în art. cit., „Realitatea Ilustrată”, anul 13, nr. 638, 11 aprilie 1939, p. 23) afirmă că „acum 8 ani [adică în 1931, ad. n.] societatea «Vrancea» a repus crucea la locul ei, în beton armat”.

[73], „Universul”, anul 47, nr. 214, 17 septembrie 1929, p. 3.

[74]„Cuvântul”, anul 6, nr. 1037, 12 septembrie 1930, p. 2 ; „Dimineața”, anul 27, nr. 8881, 15 septembrie 1931, p. 2

[75] „Universul”, anul 47, nr. 214, 17 septembrie 1929, p. 3.

[76] „Dimineața”, anul 26, nr. 8408, 21 mai 1930, p. 12.

Piatră, fiind însoțite de cântări religioase. Se făcea un popas în fața vestitei cruci, iar după încheierea cuvântărilor, alaiul își continua drumul pe Calea Dudești, Nerva Traian și Cantemir;[77] în unii ani, traseul includea și alte artere, precum Văcărești sau Olteni[78]. După parcurgerea „străzilor rău famate", procesiunea se întorcea la biserică, unde erau depuși prapurii[79], iar „femeile drept-credincioase rămâneau să se închine la cea de-a doua cruce, despre care legenda spune că ar putea înlătura răul din viață"[80]. Aceasta se afla în curtea bisericii și voi relata despre ea în cele ce urmează.

Crucea din curtea bisericii Bradu. Pe lângă *Crucea Dudescului*, o altă cruce de mare însemnătate pentru credincioși și, implicit, pentru locuitorii cartierului, era cea din curtea bisericii Bradu Staicu. În cel de-al treilea deceniu al secolului al XX-lea, aceasta reprezenta una dintre cele mai prețioase mărturii ale vechilor bresle bucureștene. Ridicată în anul 1803 de corporațiile negustorești, monumentul fusese menit să exprime propășirea acestora și solidaritatea obștească. Timp de aproape două decenii, această cruce de piatră, de mare valoare ,,pentru viața de odinioară a breslelor noastre negustorești, zăcuse în dosul bisericii, acoperită de bălării"[81].

CRUCEA DE PIATRĂ – BISERICA BRADU – 1930

Restaurarea monumentului s-a realizat la inițiativa preotului paroh, cu sprijinul enoriașilor, al inginerului Constantin Niculescu de la Primăria Municipiului și al soției sale, Elena Niculescu. Vechea cruce de întemeiere a lăcașului de cult a fost așezată în curtea bisericii și împrejmuită cu un impunător grilaj.[82].

Cu acest prilej, preotul Constantin Costache a organizat, la 15 august 1929, de sărbătoarea Sfintei Maria, o slujbă de pomenire. După oficierea serviciului religios, credincioșii au depus flori și lumânări aprinse la monument, iar inscripția crucii (reconstituită de elevul Drăgulescu Theodor, din clasa a VIII-a a Seminarului Nifon) a fost citită solemn,

[77] „Universul", anul 47, nr. 214, 17 septembrie 1929, p. 3.
[78] ,,Calendarul", anul 2, nr. 474, 16 septembrie 1933, p. 4.
[79] „Dimineața", anul 26, nr. 8408, 21 mai 1930, p. 12.
[80] *O procesiune împotriva caselor de toleranță. Locuitorii din Dudești protestează contra menținerii caselor de toleranță în cartier*, în „Adevărul", anul 43, nr. 14333, 18 septembrie 1930, p. 5.
[81] *Revenirea unei vechi tradițiuni religioase a Capitalei*, în „Universul", anul 47, nr. 189, 18 august 1929, p. 4:
[82] „Universul", anul 47, nr. 187, 16 august 1929, p. 6

readucând în memorie numele celor care, în 1803, se îngrijeau de biserică și de viața religioasă a parohiei[83].

În același context, o delegație a enoriașilor bisericii Staicu Bradu, în frunte cu preotul paroh N. Costache și inginerul C. Niculescu, s-a prezentat la Primăria Sectorului II Negru, solicitând măsuri pentru împrejmuirea lăcașului, în curtea căruia fusese așezată crucea istorică a breslașilor din 1803[84].

Starea bisericii Bradu Staicu nu era, la acea vreme, mai bună decât cea a crucii care zăcuse ani întregi în uitare. Lăcașul era îngrijit de un slujitor foarte în vârstă, iar situația sa generală reflecta declinul întregului cartier[85]. Presa semnala, la 25 iulie 1926, că Protopopia Plășii de Jos a Capitalei anunțase vacanța postului preotului Petre Rădulescu începând cu 1 octombrie 1925, însă acesta nu depusese cerere de pensionare și continua să slujească[86].

Totodată, se relata că biserica era adesea închisă, aproape părăsită, iar împrejurimile ei reflectau degradarea morală și materială a unei părți din cartier, asemenea altor zone ale Capitalei. Odată cu revigorarea vieții culturale și spirituale a orașului, Patriarhia (sprijinită în parte de inițiativa Primăriei) a decis să redea viață acestei parohii multă vreme neglijate. În acest scop, a fost numit paroh preotul Constantin Costache, un slujitor ,,însuflețit de cel mai arzător zel misionar".

Sub păstorirea sa, biserica a primit numeroase danii: doamna Sofa Stoenescu și fiica sa, domnișoara Lucreția Stoenescu, au oferit obiecte de preț; doamnele Calvocoreanu, Georgian și Voiculescu au dăruit veșminte liturgice; iar domnul Victor Niculescu a refăcut pictura, lucrând cu aceeași dăruire și dezinteresare ca pictorul Petre Isăcescu. Pentru înfrumusețarea slujbelor, s-a format un cor mixt din tinerii cartierului, sub conducerea lui Marin Trache, care a câștigat de la început aprecierea credincioșilor. Astfel, biserica și-a recăpătat treptat viața spirituală, iar aspectul ei a început să reflecte din nou frumusețea de altădată[87].

Încă de la instalarea sa ca paroh, părintele Constantin Costache („om de mare cultură și inițiativă, preot care își înțelege adevărata misiune" [88]) a dus o asiduă „luptă de asanare morală a caselor desfrânate, cuibărite aici de zeci de ani", care făcuseră „o faimă rea" acestui „cartier urgisit", al cărui nume oamenii „nu-l pomeneau, pentru a nu trezi repulsie în locul cinstei ce i s-ar cuveni"[89].

---

[83] „Universul", anul 47, nr. 189, 18 august 1929, p. 4:
[84] „Universul", anul 47, nr. 202, 2 septembrie 1929, p. 4.
[85] „Universul", anul 47, nr. 189, 18 august 1929, p. 4.
[86] „Dimineața", anul 22, nr. 7060, 25 iulie 1926, p. 5.
[87] „Universul", anul 47, nr. 189, 18 august 1929, p. 4.
[88] „Ordinea", anul 2, nr. 105, 17 aprilie 1929, p. 3
[89] „Curentul", anul 6, nr. 2020, 16 septembrie 1933, p. 5.

Presa relata pe larg acțiunile sale: memorii adresate autorităților locale, o intervenție la Patriarhie și constituirea, în aprilie 1929, a unui comitet condus de părinte și de avocatul Voinea, menit să intervină la ministrul sănătății pentru adoptarea unor măsuri legislative capabile să pună capăt situației existente[90].

Începând cu anul 1928, la 14 septembrie, cu prilejul sărbătorii Înălțării Sfintei Cruci,
părintele Costache a organizat anual procesiuni religioase „în scopul curățirii acestui cartier de casele de toleranță", care, afirma el, „constituie rușinea cartierului"[91]. În toate aceste demersuri a fost sprijinit de membrii Asociației „Patriarhul Miron", la care s-au alăturat ulterior Societatea „Mărășești", Liga Foștilor Luptători, Societatea „Făuritorii României Mari" și surorile de caritate[92].

Procesiunea din cartierul „Crucea de Piatră"

Campania de „asanare morală" a cartierului Crucea de Piatră nu a fost lipsită de pericole. Ziarul *Lupta*, în numărul din 6 septembrie 1928, relata că părintele Costache, „fiind în exercițiul funcțiunii și anume botezând, la 1 septembrie, a fost acostat în stradă de doi indivizi, probabil proxeneți din cartierul Crucea de Piatră, și amenințat cu vociferări că, dacă nu le botează prostituatele, «n-are să mai stea mult pe acolo»". Incidentul era pus pe seama celor petrecute cu o lună înainte, când preotul „a fost primit de prostituate în ținută

[90] „Ordinea", anul 2, nr. 105, 17 aprilie 1929, p. 3

[91] Relatări despre aceste procesiuni religioase în: *Revenirea unei vechi tradițiuni religioase a Capitalei*, în „Universul", anul 47, nr. 189, 18 august 1929, p. 4; *Solemnitatea din cartierul Dudești. Tradiția Crucii Dudesculuí. Un simbol de rezistență națională sub ocupația germană. Procesiunea religioasă prin cartierul mizeriei morale*, în „Universul", anul 47, nr. 214, 17 septembrie 1929, p. 3; „Cuvântul", anul 6, nr. 1937, 12 septembrie 1930, p. 2; *O procesiune împotriva caselor de toleranță. Locuitorii din Dudești protestează contra menținerii caselor de toleranță în cartier*, în „Adevărul", anul 43, nr. 14333, 18 septembrie 1930, p. 5*; Calendarul*, anul 2, nr. 474, 16 septembrie 1933, p. 4; *Procesiunea din cartierul „Crucea de Piatră"*, în „Universul", anul 54, nr. 256, 17 septembrie 1937, p. 4; „Dimineața", noiembrie 1936, anul 32, nr. 10749, 24 noiembrie 1936, p. 1 *Sărbătorirea zilei Crucii în Capitală. Procesiunea de la biserica Bradului*, în „Universul", anul 57, nr. 256, 17 septembrie 1940, p. 4; *Procesiunea religioasă din cartierul Crucea de Piatră. Cu prilejul sărbătorii „Înălțarea Sfintei Cruci"*, în „Universul", anul 56, nr. 255, 17 septembrie 1939, p. 3; *Curentul*, anul 17, nr. 5881, 1 iulie 1944, p. 4, ș.a.

[92] ,,Buna Vestire", anul 1, nr. 166, 17 septembrie 1937, p. 5

neserioasă, iar pe stradă batjocorit cu gesturi urâte”, motiv pentru care refuzase să mai intre cu botezul în astfel de case[93].

După nouă ani de luptă, părintele Constantin Costache declara că „a fost terorizat” și că, „deși i se pun piedici nemăsurat de mari, va continua”, afirmând că obținuse autorizația de dărâmare a caselor de toleranță, însă autoritățile nu au putut duce la îndeplinire această măsură „din pricina influențelor oculte masonice”[94].

În anii celui de-Al Doilea Război Mondial, rolul bisericii se schimbă din nou. La 29 iunie 1941, preotul Vasile Prisăcaru rostește cuvântări în cadrul unor ceremonii dedicate ,,cinstirii eroilor armatelor germano-române”, iar arhiereul Eugeniu Suceveanu ține o cuvântare despre „rolul mare al ostașului în războiul sfânt pentru Neam și Lege”, ceea ce indică îmbinarea discursului religios cu discursul patriotic al epocii[95]

În 1944, parohul Silvestru Varier a oficiat slujbele de hram ale bisericii, confirmând continuitatea activității parohiei în condiții de război[96].

După încheierea conflagrației, în anul 1946, biserica este încă activă în viața comunității, fiind anunțate programe liturgice cu ocazia sărbătorii Sfintei Cruci, cu participarea unui mare sobor de preoți și a corului parohial condus de Gică Popescu. Acest fapt confirmă menținerea rolului său pastoral în perioada de tranziție postbelică[97].

Destinul acestui cartier și al bisericii sale s-a încheiat dramatic în epoca contemporană. În contextul sistematizării urbane din perioada comunistă, zona a fost complet demolată (1985–1987). Biserica însăși a fost distrusă între 7 și 9 octombrie 1987, la insistențele autorităților, fără niciun act legal[98].

Mărturia consemnată în volumul *Bisericile osândite de Ceaușescu* descrie momentul:

> „Cu o forță barbară s-a pătruns în spațiul bisericii la 7 octombrie 1987 pentru a fi distrusă. Sosise o echipă de circa 80 de persoane de la ICRAL, în frunte cu vicepreședintele sectorului 2 al Capitalei, tovarășul Gușe. VIII-aPreotul paroh Diaconescu Constantin, îngrozit, a protestat și nu a cedat, refuzând să dea cheile. Împuterniciții de la ICRAL nu aveau niciun act legal. Preotul a plecat repede la Patriarhie, unde a

[93] *Cuiburile viciului. Câteva soluții în chestiunea prostituției*, în „Lupta”, anul 7, nr. 2040, 6 septembrie 1928, p. 3.

[94] *Procesiunea din cartierul „Crucea de Piatră”*, în „Universul”, anul 54, nr. 256, 17 septembrie 1937, p. 4.

[95] „Universul”, ediția de capitală, anul 58, nr. 179, 6 iulie 1941, p. 3.

[96] „Curentul”, iulie 1944, anul 17, nr. 5881, 1 iulie 1944, p. 4.

[97] „Adevărul”, septembrie 1946, anul 59, nr. 16663, 13 septembrie 1946, p. 3.

[98] „Analele Sighet”, vol. 10: *Anii 1973–1989. Cronica unui sfârșit de sistem*, 2003, pp. 515–516.

aflat că nu se poate face nimic. La întoarcere, mirosul de cetină l-a anunțat de departe că brazii fuseseră tăiați. Erau 15 brazi argintii de aproape 20 m înălțime, aduși în incinta bisericii și îngrijiți de mulți ani. Fusese smulsă și tabla de pe acoperiș. Distrugerea locașului a durat două zile; în interiorul bisericii erau patru morminte de marmură care au fost sparte fără discernământ, cu toată insistența arheologului Radu Ciuceanu. Preotul a reușit să adune osemintele ctitorilor, care au fost înhumate în terenul Bisericii Zlătari. Pilonul Sfintei Mese din altar, recunoscut de arheologi ca fiind foarte vechi, a fost smuls în iureșul grabei și, împreună cu celelalte spărturi, a fost aruncat la gunoi, poate în groapa Glina. Portalul și ancadramentele ferestrelor, după desprindere, au fost luate de ICRAL. Turla cu cele trei clopote a fost trasă în jos cu cabluri. Clopotele au gemut înfricoșător, unii s-au închinat și au plecat. (...) După un an, părintelui C. Diaconescu i s-a cerut să semneze actul de demolare, iar răspunsul a fost, bineînțeles, negativ."[99].

Privită în ansamblu, evoluția bisericii Bradu–Staicu reflectă transformările profunde prin care a trecut societatea bucureșteană: de la rădăcinile tradiționale ale breslelor și mahalalelor, la frământările morale ale vechii vieți urbane, apoi la implicarea Bisericii în viața publică interbelică și în cea națională din timpul războiului, pentru ca, în cele din urmă, lăcașul să fie mistuit de demolările sistematice ale perioadei comuniste.

În concluzie, cartierul bucureștean Crucea de Piatră s-a constituit pe teritoriul vechii mahalale Staicu, dezvoltată treptat pe moșiile familiei Dudești. În cursul secolului al XIX-lea și în primele decenii ale celui următor, zona a cunoscut o viață economică și socială diversă: aici trăiau breslași, mici meșteșugari, dar și o comunitate evreiască organizată, cu instituții proprii. Tot în acest loc funcționa biserica Bradu Staicu, în apropierea sa se afla celebra Cruce de Piatră, monument încărcat de semnificații istorice și simbolice.

Presa interbelică relevă o realitate dură: sărăcie cronică, locuințe insalubre, violențe frecvente, incendii și, mai ales, prezența caselor de toleranță, care au transformat cartierul într-un „centru al desfrâului". În pofida eforturilor părintelui Constantin Costache de a curăța moral zona și a procesiunilor religioase organizate anual, reputația pătată a cartierului a rămas puternică.

Destinul acestui areal s-a încheiat dramatic în perioada comunistă, când, în contextul sistematizării, întregul cartier a fost demolat (1985–1987), iar biserica Bradu Staicu a fost nimicită fără îndurare. În prezent,

[99] Lidia Anania, Cecilia Luminea, Livia Melinte, Ana-Nina Prosan, Lucia Stoica, *Bisericile osândite de Ceaușescu*, Editura Anastasia, București, 1995, p. 141–142.

din fosta mahala s-au păstrat foarte puține vestigii materiale, iar amintirea ei se păstrează doar în documente, în presa epocii, în mărturii memorialistice și în cercetări precum cea de față. Cercetarea de față urmărește să reconstituie o pagină aproape uitată a din trecutul Bucureștiului și să reconstituie, cu măsură, viața, frământările și dispariția unui cartier care a fost, pe rând, loc al breslelor, al sărăciei și al luptei pentru ,,asanare morală”.

Daniel Bradea

https://bloguldanielbradea.blogspot.com/2026/04/crucea-de-piatra-mahalaua-biserica-si.html